

การรับมือสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยมองย้อนผ่านนโยบายดูแลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

The Handle with Aging Society in Thailand Looking Back Through Elderly Care Policy in Japan

พรเทพ เจิมขุนทด¹Pornthep Joemkhunthod¹

Corresponding Author's Email: potnthej.j@sskru.ac.th

(Received: July 14, 2023; Revised: August 20, 2024; Accepted: September 12, 2024)

บทคัดย่อ

ญี่ปุ่นเป็นประเทศที่มีการรับมือในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีนโยบายต่างๆ ที่มีการปรับเปลี่ยนตามยุคตามสมัยแต่ละรัฐบาล แต่ถึงอย่างนั้นก็ยังไม่สามารถควบคุมผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต โดยเฉพาะจำนวนผู้สูงอายุในประเทศเพิ่มมากขึ้นย่อมส่งผลกระทบต่อแรงงานที่ดูแลบริบาลผู้สูงอายุตามไปด้วย นั่นก็คือ ปัญหาการขาดแคลนแรงงานที่ดูแลบริบาล ถึงแม้ว่าจะเป็นประเทศที่มีระบบสวัสดิการที่มีประสิทธิภาพ หรือเทคโนโลยี นวัตกรรมระดับแนวหน้าของโลก การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในส่วนนี้ ก็ยังไม่เพียงพอต่อการบริการผู้สูงอายุที่นับวันจะยิ่งสูงมากขึ้นนั่นเอง ซึ่งประเทศไทยเองก็เข้าสู่ภาวะสังคมผู้สูงอายุ บทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ในการนำเสนอข้อมูล เพื่อเป็นการศึกษาการรับมือเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับสังคมไทย ที่จะต้องรับมือกับปัญหาดังกล่าวในเร็ววันนี้ ปัจจุบันรัฐบาลรวมถึงเอกชนต่างมีนโยบาย หรือการบริการสำหรับผู้สูงอายุมากขึ้นก็ตาม แต่ยังคงต้องมีการผลักดันปัญหานี้ให้แก่ประชาชน เพื่อช่วยกันจัดการดูแลสังคมผู้สูงอายุร่วมกัน ระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนต่อไปในอนาคต

คำสำคัญ: การรับมือสังคมผู้สูงอายุ นโยบายดูแลผู้สูงอายุ ไทย ญี่ปุ่น

Abstract

Japan is a country that has dealt with the transition to an aging society effectively, with policies that have been adjusted according to the era of each government. But even so, it still cannot control the impact that may occur in the future. In particular, the increasing number of elderly people in the country will affect the workforce who takes care of nursing home care for the elderly as well. That is the shortage of nursing workers. Although Japan is known for its extensive welfare programs and its world-leading innovative technology bringing technology into use in this section. It's still not enough to serve the elderly who are becoming more and more advanced day by day. Thailand itself has also entered an aging society. This article therefore has the purpose of presenting information to study and learn for Thai society to deal with such problems soon. Currently, the government as well as the private sector have different policies or more services for the elderly. But this problem still needs to be pushed to the people to help manage and care for the elderly society together between the public sector, the private sector, and the public sector in the future.

Keywords: the handle with aging society, elderly care policy, Thailand, Japan

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่น คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

¹ Lecturer, Japanese Department, Humanities and Social Science Faculty, Sisaket Rajabhat University

ความนำ

ประเทศไทยที่ได้เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Ageing society) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยมีประชากร อายุ 60 ปีหรือมากกว่า เป็นจำนวน 6.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 10 ของประชากรทั้งหมด และในปี พ.ศ. 2558 นั้น จำนวนผู้สูงอายุก็ได้มีการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ที่ตัวเลข 10.5 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 16 ของประชากรทั้งหมด และจะเพิ่มเป็น 14 ล้านคน หรือร้อยละ 20 ในปี พ.ศ. 2562 และในอนาคตจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอีก เป็นตัวเลขที่ 21 ล้านคน และเป็นสังคมผู้สูงอายุสุดยอด (Super aged society) ในอีก 18 ปีข้างหน้า โดยมีผู้สูงอายุคิดเป็นร้อยละ 30 ของประชากรทั้งหมด (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2558)

ประเทศไทยก้าวเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ ในปี 2565 ที่ผ่านมามีจำนวนผู้สูงอายุอยู่ราวร้อยละ 20-30 ประเทศไทยจะกลายเป็นสังคมสูงวัยระดับสุดยอดเช่นเดียวกับประเทศที่มีประชากร อายุ 60 ปีขึ้นไปร้อยละ 28 ในปี พ.ศ. 2574 (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ, 2564) ซึ่งนับว่าอาจจะส่งผลกระทบในเรื่องของโครงสร้างประชากรในอนาคตอันใกล้ กรมกิจการผู้สูงอายุ (2566) สรุปปัญหาของสังคมผู้สูงอายุ ไว้ดังนี้ ประการแรก ผลกระทบด้านการผลิต โครงสร้างของประชากรเปลี่ยนแปลง สัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้น ขณะที่วัยทำงานเท่าเดิมหรือลดลง ส่งผลทำให้ค่าแรงสูงขึ้นได้หรือเกิดการขาดแคลนแรงงาน จึงเริ่มมีการแก้ไขปัญหาด้านขาดแคลนแรงงาน ในการลงทุนและการออม เมื่อวัยสูงอายุมีรายได้น้อยลงทำให้มีการออมลดลง วัยทำงานต้องแบกรับภาระที่มากขึ้นทำให้มีการใช้จ่ายเพิ่มขึ้นจึงส่งผลให้มีเงินออมน้อยลงและเงินลงทุนลดลง ประการที่สอง ด้านผลิตหรือรายได้ประชาชาติ สัดส่วนผู้สูงอายุมากขึ้น ทำให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ หรือ GNP รายได้ประชาชาติน้อยลง และรายได้เฉลี่ยต่อบุคคลลดลง รวมถึงคุณภาพการผลิตลดลง ในส่วนของการคลัง เมื่องบประมาณรายจ่ายเพิ่มขึ้น ภาครัฐจำเป็นต้องเพิ่มค่าใช้จ่ายทางด้านสาธารณสุข ในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้นตามไปด้วย ประการที่สาม ด้านสังคม ผู้ที่อยู่ในวัยทำงานจะต้องทำงานมากขึ้น เกิดปัญหาผู้สูงอายุถูกทอดทิ้งได้หรือให้อยู่เพียงลำพังมากขึ้น ประการที่สี่ เป็นประเด็นที่เชื่อมโยงกันคือ ด้านจิตใจ ผู้สูงอายุจะเกิดความคิดว่าตนนั้นเป็นภาระกับลูกหลาน อาจรู้สึกไม่สบายใจเกิดขึ้นได้ และส่งผลทำให้สุขภาพร่างกายไม่ดีเกิดขึ้นอีกด้วย

เมื่อมองประเทศที่มีการรับมือผู้สูงอายุได้ดี และเป็นประเทศที่เป็นประเทศสังคมผู้สูงอายุมาอย่างเช่นประเทศญี่ปุ่น ปัจจุบันจากสำนักงานสถิติแห่งประเทศญี่ปุ่น มีประชากรประมาณ 125 ล้านคน ข้อมูล ณ วันที่ 1 ธันวาคม 2564 (Statistics Bureau of Japan, 2021) แต่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากปัญหาสังคมผู้สูงอายุ และอัตราการเกิดต่ำ ปัจจุบัน ประชากรที่มีอายุ 65 ขึ้นไป ราวๆ 36 ล้านคน เป็นผู้ชาย ประมาณ 15 ล้านคน เป็นผู้หญิง ประมาณ 20 ล้านคน (Statistics Bureau of Japan, 2020) เมื่อดูจากประชากรทั้งหมด คิดเป็นร้อยละ 28.7 ซึ่งถือว่ามีความมาก (ข้อมูล ณ วันที่ 15 กันยายน 2563) ส่งผลให้เผชิญกับสังคมผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2568 จะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้น ประมาณ 36,770,000 คน และในปี พ.ศ. 2598 จะมีผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นประมาณ 37,040,000 คน ซึ่งมีแนวโน้มมากขึ้นเรื่อยๆ ส่งผลให้เกิดสภาวะขาดแคลนแรงงาน คนทำงานลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งแรงงานภาคเกษตร

การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากร (Demographic change) กำลังเป็นปรากฏการณ์ที่จะต้องให้ความสำคัญอย่างมากในบรรดานักประชากรศาสตร์ในภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ตลอดจนผู้บริหารนโยบาย ผู้นำระดับชาติและระดับนานาชาติ รวมไปถึงจนถึงนักธุรกิจและนักลงทุนโดยเฉพาะในภาคธุรกิจมหภาค ต่างเล็งเห็นถึงประเด็นดังกล่าวนี้ โดยได้มีการศึกษา วิเคราะห์ ทิศทางแนวโน้ม การคาดการณ์สถานการณ์ด้านประชากร ที่จะนำไปสู่แนวทางในการรับมือกับโอกาสของความเปลี่ยนแปลงสำคัญของโครงสร้างทางประชากร (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2560) หากมีการวางแผนและการเตรียมการที่ดีย่อมส่งผลที่ดีต่อการจัดการสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยได้

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการรับมือสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย โดยการมองย้อนผ่านนโยบายดูแลผู้สูงอายุของประเทศญี่ปุ่น

ขอบเขตของเนื้อหา

การศึกษานโยบายภาครัฐและเอกชนเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่อดีตก่อนสงครามโลกครั้งที่สองจนถึงปัจจุบัน เป็นเป็นการเตรียมความพร้อมการรับมือสำหรับประเทศไทยที่ปัจจุบันกลายเป็นสังคมผู้สูงอายุ

การบริหารจัดการระบบดูแลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน

การรับมือของประเทศในการดูแลผู้สูงอายุ นับเป็นปัญหาใหญ่ของประเทศ ตั้งแต่ก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง (พ.ศ. 2482-2486) พยายามแก้ไขปัญหานี้ ภาครัฐ ปรับปรุง ปรับโครงสร้างการดูแลผู้สูงอายุมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ยังพบปัญหาอย่างต่อเนื่องเช่นกัน

ประเทศญี่ปุ่นได้มี กฎหมายเกี่ยวกับสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุครั้งแรก ปี พ.ศ. 2594 เริ่มต้นด้วยการสร้างสถานที่บำบัดและโรงเรียนผู้สูงอายุ ต่อมาเกิดประเด็นสำคัญคือ ปี พ.ศ. 2506 กระทรวงสังคมและสวัสดิการ ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับผู้สูงอายุและดูแลเรื่องสวัสดิการออกมา และในปี พ.ศ. 2516 เริ่มมีสวัสดิการโดยผู้สูงอายุ ที่มีอายุ 70 ปีขึ้นไป ไม่ต้องเสียค่ารักษาพยาบาล ส่งผลให้มีผู้สูงอายุจำนวนมากที่เข้ามาใช้บริการในโรงพยาบาลเพิ่มขึ้นอย่างมาก และเป็นผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิง (Social admission) (วนัทยา มงคล, 2564)

ในปี พ.ศ. 2532 ก็มีการสร้างแผนกลยุทธ์ ซึ่งเรียกว่า “แผนทองคำ” (Gold plan) โดยมียุทธศาสตร์ 10 ปี เพื่อส่งเสริมสุขภาพและสวัสดิการของผู้สูงอายุ และการรองรับปัญหาผู้สูงอายุในภาวะพึ่งพิงที่เพิ่มมากขึ้น และต้องแบกรับค่าใช้จ่ายที่สูงขึ้นตามไปด้วย รวมทั้งการขาดแคลนการดูแลผู้สูงอายุทั้งที่บ้าน และในสถานบริบาล ซึ่งแผนทองคำ มียุทธศาสตร์การปรับเปลี่ยนจากการอยู่ในโรงพยาบาล หรือสถานบริบาลนานๆ เป็นการให้อยู่ที่บ้าน หรือสถานบริบาลของชุมชนแทน (วนัทยา มงคล, 2564)

ในปี พ.ศ. 2538 มีการออกกฎหมาย “มาตรการสำหรับสังคมผู้สูงอายุ” เพื่อสร้างสังคมที่ประชาชนทุกกลุ่มอายุสามารถดำรงชีพได้ตลอดชีวิตอย่างมีความมั่นคง และปีต่อมาก็กำหนดมาตรการต่างๆ เพื่อแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุ ในปี พ.ศ. 2543 รัฐบาลก็มีการเปิดตัวระบบ “การประกันการดูแลระยะยาว” หรือ Long Term Care Insurance (LTCI) ซึ่งขึ้นชื่อว่าเป็นหนึ่งในการประกันสุขภาพที่ครอบคลุมที่สุด โดยให้ความคุ้มครองแก่ผู้ที่มีอายุ 65 ปีขึ้นไปทุกคน ผู้สูงอายุที่เข้าเกณฑ์จะสมัครเข้าร่วมโครงการผ่านหน่วยงานภาครัฐในแต่ละท้องถิ่น และจะมีแบบทดสอบให้ทำ เพื่อสำรวจว่า ผู้สูงอายุแต่ละคนนั้นมีความต้องการ และความจำเป็นในการดำรงชีวิตอย่างไร จากนั้นผู้ดูแลก็จะให้คำแนะนำ ตลอดจนช่วยวางแผนให้โดยพิจารณาจากงบประมาณของแต่ละคน ร่วมกับองค์ความรู้ของหน่วยงานในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งประกอบไปด้วยหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และองค์กรไม่แสวงหากำไร ซึ่งงบประมาณในส่วนนี้จะมาจากการจัดเก็บภาษีผู้บริโภคเพิ่มขึ้น เพื่อให้ภาครัฐสามารถนำงบประมาณดังกล่าว ไปใช้ในการดูแลผู้สูงอายุผ่านระบบสวัสดิการสังคมนั่นเอง (วนัทยา มงคล, 2564)

ในปี พ.ศ. 2549 มีการส่งเสริมให้ภาคเอกชนจ้างงานผู้สูงอายุมากขึ้น โดยออกกฎหมาย ให้ภาคเอกชนจ้างพนักงานจนอายุ 65 ปี โดยมีการดูแล และนายจ้างสามารถลดเงินเดือนพนักงานที่สูงอายุได้ ซึ่งเมื่อมีการนำระบบนี้มาใช้ พบว่า มีพนักงานไม่น้อยที่ถูกลดเงินเดือนครั้งหนึ่ง เมื่ออายุ 60 ปี โดยยังคงทำงานในตำแหน่งเดิมอยู่ นอกจากนั้นยังมีมาตรการอื่นๆ ที่ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุพึ่งตนเองมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันระบบการดูแลผู้สูงอายุแบบดั้งเดิมของภายในครอบครัว เริ่มประสบภาวะวิกฤต หรือขาดแคลน เพราะระบบครอบครัวขยาย ทำให้การดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวกำลังหายไป (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2558)

ในปี พ.ศ. 2560 กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ มีนโยบายปรับปรุงระบบ และเพิ่มค่าตอบแทนแก่ผู้ประกอบการที่มีผลการดำเนินการในด้านของการดูแลผู้สูงอายุที่อยู่ในระดับพึ่งพาตนเองได้ โดยมีเป้าหมายคือ ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2561 เป็นต้นไป ระบบประกันการดูแลผู้สูงอายุของนั้น รายจ่ายสูงสุดของผู้เข้ารับบริการ ถูกกำหนดด้วยระดับความจำเป็นในการดูแล ทำให้รายได้ของผู้ประกอบการธุรกิจดูแลผู้สูงอายุ มีการผันแปรไปตามขอบเขตการเข้ารับบริการ วัตถุประสงค์ของระบบอย่างหนึ่งคือ กระตุ้นผู้ให้บริการ สามารถพึ่งพาตนเองได้ แต่ยังคงพบว่ามีปัญหาแรงจูงใจต่อผู้ประกอบการในด้านให้บริการผู้สูงอายุให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ มีความเคลื่อนไหวไม่มากพอ จึงทำให้เกิดการเสนอให้มีการปรับปรุงระบบในครั้งนี้ จากตัวอย่างระบบที่มีการเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ จนเป็นสังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์แบบ ประเทศญี่ปุ่นได้มีการวางแผนหลักที่เป็นกรอบพื้นฐานนโยบายที่รับมือสังคมผู้สูงอายุ อย่างเป็นระบบตั้งแต่การทำงาน สุขภาพ สวัสดิภาพ สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อการดำรงชีวิต ตลอดจนการศึกษาค้นคว้าวิจัยต่างๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่าเริ่มต้นจากมหภาคใหญ่ ระดับรัฐบาลย่อยเล็กมาจนเป็นระบบต่างๆ ในแต่ละจังหวัด และศูนย์บริบาลผู้สูงอายุต่างๆ ที่อยู่ภายในจังหวัด (วนัทยา มงคล, 2564)

สรุป การบริหารจัดการระบบดูแลผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่นมีการพัฒนาดังต่อไปนี้ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ดังนี้ 1) ความรวดเร็วในการรับมือ และได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดกาล 2) การเปลี่ยนแปลงในตัวบทกฎหมาย มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มความคุ้มครองและสวัสดิการสำหรับกลุ่มนี้ ซึ่งปรับปรุงทั้งในด้านการเงินและการบริการดูแล 3) มีระบบที่ดี Long-Term Care Insurance (LTCI) เป็นการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เน้นการดูแลผู้สูงอายุ โดยมีการเสนอเงินสมัครเข้าร่วมตามระดับความเสี่ยงของผู้เอาประกัน 4) การพัฒนาทางเทคโนโลยี ทราบกันดีว่าประเทศ ญี่ปุ่นเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยี จึงมีการนำเทคโนโลยีและสิ่งอำนวยความสะดวกในการดูแลผู้สูงอายุ เช่น ไรบอตหุ่นยนต์และเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อส่งเสริมส่งเสริมการดูแลและสุขภาพของผู้สูงอายุ 5) การสนับสนุนจากครอบครัวและชุมชน มีการส่งเสริมให้ครอบครัวและชุมชนมีส่วนร่วมในการดูแลผู้สูงอายุ โดยเชื่อมโยงกับโครงการและการฝึกอบรมเพื่อเพิ่มความเข้าใจและทักษะในการดูแล และ 6) มีแผนร่วมกันในระดับชุมชนในการดูแลผู้สูงอายุระดับชุมชนซึ่งเน้นการสนับสนุนและการเสริมสร้างชุมชนที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ

ผลกระทบของสังคมผู้สูงอายุในประเทศญี่ปุ่น

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม โดยเฉพาะการเป็นสังคมผู้สูงอายุ ย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่างๆ มากมาย ได้แก่ ปัญหาการทดแทนประชากรวัยแรงงานในภาคอุตสาหกรรม และเกษตรกรรม ปัญหาหลักประการหนึ่งที่เกิดขึ้นกับประชากรสูงอายุ คือ อัตราส่วนของคนเกษียณอายุ ต่อกำลังแรงงานที่เข้ามาทดแทน โดยเฉพาะในบางส่วนของภาคอุตสาหกรรมทั่วไป อุตสาหกรรมยานยนต์ และอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ที่ถือว่าใหญ่ที่สุด อาจส่งผลกระทบ หากไม่สามารถรักษาระดับการผลิตไว้ เนื่องจากประเทศเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดเป็นอันดับสามของโลก และเป็นผู้นำในด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย (ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร และ มุจลินท์ ชัยชมภู, 2562) ผลกระทบดังกล่าวอาจส่งผลกระทบรุนแรงต่อเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศ หากอัตราการเกิดยังลดลงอย่างเช่นปัจจุบันนี้ และวิธีการแก้ไขที่ภาครัฐดำเนินอยู่ยังไม่ประสบความสำเร็จ นอกจากนี้ในอีกภาคส่วนที่น่าวิตกของประเทศก็คือ ภาคเกษตรกรรม พบว่า จำนวนเกษตรกรในประเทศลดลงไปกว่าครึ่ง นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 โดยสัดส่วนแรงงานเกษียณร้อยละ 77 เป็นผู้สูงอายุที่มีอายุมากกว่า 60 ปีจากสถิติชี้ให้เห็นถึงปัญหาในอนาคตเนื่องจากคนหนุ่มสาวเลือกที่จะไม่ทำงานในภาคการเกษตร ส่วนแรงงานผู้สูงอายุจะมีอายุมากขึ้นจนสภาพร่างกายไม่สามารถทำงานได้ (ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร และ มุจลินท์ ชัยชมภู, 2562)

ปัญหาลูกจ้างชั่วคราว (Non regular worker) เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากระบบการจ้างงานแบบชั่วคราว คือประชากรกลุ่มดังกล่าวต้องเผชิญภาวะความไม่มั่นคงในการทำงาน อันเนื่องมาจากระบบการจ้างงานในประเทศที่เปลี่ยนเป็นการจ้าง โดยมีระยะเวลาตามสัญญาจ้างแทนการจ้างงาน ระยะเวลา สาเหตุจากอุตสาหกรรม และบริษัทขนาดใหญ่ลดการผลิตลง เพราะความต้องการสินค้าและบริการภายในประเทศที่ลดลงตามจำนวนประชากร ซึ่งส่งผลกระทบต่อลูกจ้างชั่วคราว 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มแรก แรงงานชั่วคราวที่ได้รับการจ้าง ใหม่หลังเกษียณพบว่ากว่าร้อยละ 90 ยังคงทำงานกับบริษัทเดิม แต่ปัญหาการทำงานแบบชั่วคราวของผู้สูงอายุคือการเกิดความเหลื่อมล้ำทางด้านรายได้กับกลุ่มที่ทำงานประจำค่อนข้างสูง รวมถึงสวัสดิการที่ขาดหายไปด้วย และกลุ่มลูกจ้างชั่วคราวอีกกลุ่มหนึ่ง คือ กลุ่มหนุ่มสาว ที่มาจากกระแสหรือค่านิยมการทำงานอิสระ หรืองาน (Part time) ที่เรียกว่า ฟรีเตอร์ (Freeters) มากขึ้น ในอนาคตหากกลุ่ม Freeters ที่อยู่ในช่วงอายุ 25 - 34 ปี ยังไม่สามารถเปลี่ยนสถานภาพไปสู่การเป็น พนักงานประจำได้ กลุ่มคนเหล่านี้จะประสบกับปัญหาต่างๆ ที่จะตามมาเมื่ออายุมากขึ้น เช่น ปัญหาเรื่องเงินบำนาญ ประกันสังคม เป็นต้น และปัญหาดังกล่าวนี้อาจกลายเป็นภาระใหญ่ที่ภาครัฐจะต้องเข้ามาดูแล (ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร และ มุจลินท์ ชัยชมภู, 2562)

ปัญหาแรงงานที่ทำอาชีพในการดูแลบริบาล ในประเทศ กระทรวงสาธารณสุข แรงงาน และสวัสดิการ ได้มีการรายงานจำนวนแรงงานในปัจจุบัน เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม 2564 พบว่า แรงงานที่ทำหน้าดูแลบริบาล ประมาณการที่ 2,110,000 กว่าคน และมีความต้องการแรงงานในปี 2566 ประมาณ 2,330,000 คน เพิ่มขึ้นจากปี 2019 220,00 คน และในปี พ.ศ. 2568 จะมีความต้องการแรงงานมากถึง 2,430,000 คน (Ministry of Health, Labour and Welfare, 2021) หากไม่ได้ติดตามการณโรคระบาดไวรัสโคโรนา 2019 อาจจะทำให้มีความต้องการในการดูแลผู้สูงอายุมากขึ้น ในสถานการณ์ปัจจุบัน ประชากรถือว่ามีความประชากรที่มี

อายุยืนนานมากที่สุดในโลก สำนักงานคณะรัฐมนตรี ปี 2563 พบว่าอายุเฉลี่ยของคน เพศชาย มีอายุเฉลี่ย 81.56 ปี และเพศหญิง มีอายุเฉลี่ย 87.71 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับปี 2562 พบว่า มีค่าเฉลี่ยเพิ่มขึ้น เพศชายเพิ่มขึ้น 0.15 และเพศหญิง เพิ่มขึ้น 0.26 ปี ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น แสดงให้เห็นคนคนมีอายุยืนมากขึ้น (Cabinet office, 2022) หากไม่มีสวัสดิการ หรือระบบในการรองรับ ผู้สูงอายุตรงนี้ อาจจะนำมาซึ่งปัญหาต่างๆ ในอนาคต

ปัญหาความต้องการแรงงานข้ามชาติในการดูแลผู้สูงอายุ ถึงแม้อัตราการว่างงานของคนจะลดลงอย่างต่อเนื่องจาก จำนวนงานกับจำนวนแรงงานที่เริ่มเข้าสู่ระดับเดียวกัน แต่มีงานประเภทหนึ่งที่กำลังขาดแคลน และจะเป็นเช่นนี้ต่อไป คือแรงงาน ในภาคบริการ และการดูแลผู้สูงอายุ เนื่องจากจำนวนที่เพิ่มขึ้นของผู้สูงอายุ และอัตราความมีอายุยืนที่สูงขึ้น ทำให้จำนวนผู้ที่ ทำงานในภาคส่วนนี้ไม่เพียงพอต่อการรับบริการของผู้ป่วยและผู้สูงอายุ และอีกเหตุผลหนึ่ง เนื่องจากอาชีพนี้ค่าตอบแทนน้อย และ ไม่เป็นที่นิยม (ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร และ มุจลินท์ ชัยชมภู, 2562)

ปัญหาความไม่สมดุลของภาวะเศรษฐกิจ เนื่องจากประชากรในภาคแรงงานที่ลดลงซึ่งสวนทางกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่ม มากขึ้น ส่งผลกระทบโดยตรงกับ อัตราผลผลิตมวลรวมของประเทศชาติ (GDP) นั่นคือ รายรับของรัฐจากการเก็บภาษี หรือการ หมุนเวียนทางเศรษฐกิจจากประชากรวัยแรงงานลดลง แต่อัตราค่าใช้จ่ายในการดูแลผู้สูงอายุสูงขึ้น ซึ่งส่งผลกระทบต่อหนี้ สาธารณะที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่องไปด้วย ตามการคาดการณ์ของนักเศรษฐศาสตร์ คาดว่า GDP จะลดลงจนถึงติดลบสวนทางกับ หนี้คงค้างของรัฐบาลที่สูงขึ้น (ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร และ มุจลินท์ ชัยชมภู, 2562)

อย่างไรก็ตาม ประเทศญี่ปุ่นมีการแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาโครงสร้างสังคมสำหรับผู้สูงอายุ สร้างสิ่งอำนวยความสะดวกและโครงสร้างสังคมที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุ เช่น การเพิ่มสถานที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ การ สนับสนุนการรับและจัดการบริการด้านการแพทย์และการดูแลสุขภาพ เพื่อให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ชีวิตอย่างสมบูรณ์และมีความสุข ในชีวิตหลังเกษียณได้ การส่งเสริมการทำงานหลังเกษียณ มีการสนับสนุนโปรแกรมการฝึกอบรมและการทำงานเพื่อสร้างโอกาสใน การทำงานหรือกิจกรรมอาสาสำหรับผู้สูงอายุ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตและความเชื่อมโยงกับสังคมการสนับสนุนผู้ดูแล ให้การ สนับสนุนแก่ผู้ดูแลและผู้สูงอายุในบ้าน รวมถึงการให้คำแนะนำ การฝึกอบรม และการจัดหาบริการช่วยเหลือที่เหมาะสมการ สร้างการรับรู้และการเข้าใจในสังคมเกี่ยวกับความสำคัญของผู้สูงอายุ และสร้างการเชื่อมโยงกับครอบครัวและชุมชนในการดูแล ผู้สูงอายุการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน เพื่อการเข้าถึงบริการสุขภาพ การเรียนรู้ และการติดต่อสื่อสาร โดยเน้นการพัฒนาและ ใช้งานเทคโนโลยีที่ใช้งานง่ายและเหมาะสมกับผู้สูงอายุการสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมที่สร้างสุขภาพจิต และการเชื่อมโยงกับชุมชนผ่านการดำเนินการเหล่านี้ ญี่ปุ่นสามารถพัฒนาสังคมที่สนับสนุนและเข้มแข็งให้ผู้สูงอายุสามารถใช้ ชีวิตอย่างสมบูรณ์และมีคุณภาพได้อย่างเต็มที่ในช่วงวัยที่มีอายุ

สรุป วิธีการแก้ปัญหาต่างๆ เหล่านี้ นับว่าเป็นบทเรียนที่ดีสำหรับประเทศไทยที่เพิ่งจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ที่จะนำบทเรียน ต่างๆ มาปรับปรุงนโยบาย หรือระบบต่างๆ เข้ามาเพื่อลดปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต ซึ่งปัญหาสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย จะค่อยๆ ส่งผลกระทบต่อสังคมต่อการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐ และเอกชนอย่างมาก

นโยบายการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทย

ประเทศไทยได้เริ่มมีการดำเนินการเกี่ยวกับสังคมผู้สูงอายุ โดยในปี พ.ศ. 2536 ได้มีการปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับการ ดูแลผู้สูงอายุเพื่อเพิ่มการคุ้มครองและสวัสดิการสำหรับกลุ่มผู้สูงอายุในสังคม ในปี 2544 ได้จัดตั้งกรมผู้สูงอายุเพื่อรับผิดชอบใน การดูแลและส่งเสริมสวัสดิการสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทย ในปี 2546 ได้มีพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. 2546 เกิดขึ้น (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์, 2546) ผู้สูงอายุจะได้รับการคุ้มครอง การส่งเสริมและการสนับสนุนในด้าน ต่างๆ เช่น การบริการทางการแพทย์และการสาธารณสุขที่จัดให้ การศึกษาการศาสนาข้อมูลข่าวสารที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิต และการประกอบอาชีพหรือฝึกอาชีพที่เหมาะสม การพัฒนาตนเองและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมทางสังคม ตลอดจนการรวมกลุ่ม ในลักษณะเครือข่ายชุมชน การช่วยเหลือด้านค่าโดยสารยานพาหนะ มีการยกเว้นค่าเข้าชมสถานที่ต่างๆ ช่วยเหลือผู้สูงอายุที่ได้รับ

อันตรายจากการทารุณกรรมหรือแสวงหาผลประโยชน์ มีการให้คำแนะนำปรึกษา มีการจัดหาที่พักอาศัย อาหารและเครื่องนุ่งห่ม สวัสดิการจ่ายเบี้ยยังชีพ และมีการสงเคราะห์ในการจัดงานศพ (กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2566)

ในปี พ.ศ. 2547 ประเทศไทยได้ให้สิทธิประโยชน์เงินบำนาญให้แก่ผู้สูงอายุที่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป

ในปี พ.ศ. 2549 มีการงานด้านสวัสดิการผู้สูงอายุ โดยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุจึงได้ดำเนินงานด้านนโยบายสวัสดิการผู้สูงอายุอย่างต่อเนื่องตลอดมา เพื่อให้การคุ้มครองผู้สูงอายุตามสิทธิที่พึงได้รับส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุมีความเป็นอยู่ที่ดีและมีคุณภาพ รวมถึงสามารถดำรงชีวิตในสังคมได้ (สำนักงานคณะกรรมการรัฐสภาระหว่างประเทศ, 2565) และในปี พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบันการดูแลผู้สูงอายุยังคงเป็นหัวใจสำคัญของนโยบายสังคมในประเทศไทย โดยมีการพัฒนาและปรับปรุงกฎหมายเพื่อให้การดูแลที่เหมาะสมและมีคุณภาพสำหรับผู้สูงอายุในทุกช่วงวัยและสภาพสุขสมบูรณ์

สถานการณ์ สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

ประเทศไทยเริ่มเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุมาหลายปีแล้ว ข้อมูลประจำปี พ.ศ. 2561 พบว่า มีประชากรทั้งหมด 66.4 ล้านคน เป็นผู้สูงอายุ 10.6 ล้านคน นับเป็นร้อยละ 16.06 ในปี 2562 ประชากรผู้สูงอายุมีมากถึง 11.6 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 17.5 ของประชากรทั้งหมดจำนวน 69.3 ล้านคน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2564) จากสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ส่งผลกระทบต่อผู้สูงอายุอย่างมากทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม ได้รับผลกระทบถูกให้หยุดงานและอาจไม่ได้กลับเข้าสู่การทำงานอีก ซึ่งหากหลุดออกจากการงานไปและไม่สามารถปรับตัวหรือพัฒนาทักษะฝีมือให้กลับเข้ามาอยู่ในตลาดแรงงานได้ใหม่จะส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุเมื่อเข้าสู่วัยเกษียณอายุ ส่วนกลุ่มแรงงานสูงอายุ โดยเฉพาะที่ทำงานในภาคบริการ ส่วนใหญ่เป็นแรงงานนอกระบบ ไม่ได้รับการคุ้มครองจากระบบประกันสังคม ถูกเลิกจ้าง หรือเสี่ยงต่อการถูกเลิกจ้าง เพื่อลดต้นทุนการจ้างของกิจการ แนวทางการส่งเสริมการทำงานในอนาคต ต้องสอดคล้องกับรูปแบบของธุรกิจที่เปลี่ยนแปลงไป จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจและตลาดแรงงานครั้งสำคัญที่มีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลและอินเทอร์เน็ตมาใช้ในการทำงานมากขึ้นส่งผลให้เกิดงานในรูปแบบใหม่ เช่น การทำงานโดยผ่าน Platform (Platform economy) ระบบการทำงานที่ยืดหยุ่น (Flexible working system) ในหลายรูปแบบ เช่น การจ้าง/ทำงานแบบงานรายชิ้นหรือรายวันหรือรายครั้ง การจ้าง/ทำงานจากที่บ้าน (Work from home) รวมถึงการจ้าง/ทำงานจากที่ไหนก็ได้ (Remote working) เป็นต้น อีกทั้งความต้องการของผู้บริโภคมีการใช้รูปแบบดิจิทัลในการซื้อสินค้าและบริการมากขึ้น (วิทยาลัยประชากรศาสตร์, 2564)

การรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทย

การบริหารระบบเพื่อสังคมผู้สูงอายุในประเทศ นับเป็นตัวอย่างในการนำมาเตรียมความพร้อมในการรับมือกับสังคมผู้สูงอายุในหลายๆ ประเทศ ซึ่งปัจจุบันประเทศไทย กำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุเช่นกัน การขยายอายุเกษียณช่วยแก้ปัญหาผู้สูงอายุได้ในระยะสั้น และช่วยบรรเทาผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจได้

ขณะที่ไทยอยู่ระหว่างการพิจารณาขยายอายุเกษียณของแรงงานจาก 60 เป็น 65 ปี แผนส่งเสริมการจ้างงานผู้สูงอายุ โดยมีมาตรการด้านภาษีเพื่อสนับสนุนบริษัทเอกชนจ้างคนอายุเกิน 60 ปีทำงาน นำรายจ่ายมาหักภาษี 2 เท่า แม้กฎหมายประกาศเมื่อเดือนมีนาคม 2560 แต่ให้ผลย้อนหลังตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 ซึ่งอยู่ในแผนงานด้านเศรษฐกิจเพื่อรองรับสังคมผู้สูงอายุที่กระทรวงการคลังเสนอและผ่านมติ ครม. ไปเมื่อวันที่ 8 พฤศจิกายน พ.ศ. 2559 จึงเห็นได้ว่ารัฐบาลมีการเตรียมความพร้อมในการรับมือกับปัญหานี้มากขึ้น (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2564)

นอกจากนี้ยังมีแผนงานสร้างที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุ กรมธนารักษ์นำร่องด้วยการนำที่ราชพัสดุให้กลุ่มโรงพยาบาลเช่าในราคาถูก เพื่อทำที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุแบบครบวงจร (Senior complex) โดยลงนามไปแล้วกับโรงพยาบาลรามาริบัติในพื้นที่สมุทรปราการ และเตรียมทำในอีก 4 พื้นที่ คือ เชียงใหม่ ประจวบคีรีขันธ์ นครนายก และชลบุรี คาดว่าจะมีที่พักอาศัยรวมกันไม่น้อยกว่า 2 พันยูนิต แผนด้านสินเชื่อที่อยู่อาศัยสำหรับผู้สูงอายุ (Reverse Mortgage: RM) เป็นรูปแบบใหม่ของสินเชื่อ ด้วยการ

ให้ผู้สูงอายุที่มีบ้าน คอนโดมีเนียม แบบปลอดภาระหนี้ มาขอสินเชื่อกับธนาคารออมสิน และธนาคารอาคารสงเคราะห์ (ธอส.) โดยรับเงินเป็นรายเดือนเพื่อใช้ดำรงชีพ สามารถอาศัยอยู่ได้จนกว่าจะเสียชีวิต ซึ่งธนาคารออมสินเปิดตัวไปแล้ว ส่วน ธอส. อยู่ระหว่างการแก้กฎหมาย เพื่อให้ดำเนินการได้ แผนในเรื่องบำเหน็จบำนาญซึ่งกำลังยกร่างกฎหมายกองทุนบำเหน็จบำนาญแห่งชาติ (กบข.) หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพภาคบังคับ สำหรับแรงงานอายุตั้งแต่ 15-60 ปี คาดว่าจะเปิดรับสมัครในช่วงปี 2561 โดยมีเป้าหมาย คือ ต้องการให้คนหลังเกษียณมีรายได้ต่อเดือน 50% ของเงินเดือนเดือนสุดท้าย (สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์, 2560)

ในสมัยรัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2557 มีการเตรียมความพร้อมเข้าสู่สังคมสูงอายุโดยดำเนินงานภายใต้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561 – 2580) เรื่อง สังคมสูงอายุเป็น “วาระแห่งชาติ” โดยให้หน่วยงานที่รับผิดชอบภารกิจเกี่ยวกับผู้สูงอายุให้มีการขับเคลื่อนอย่างเป็นรูปธรรมมากขึ้น รวมถึงบูรณาการความร่วมมือกัน ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และภาคประชาชน และมีการกำหนดทิศทางการดำเนินงานด้านผู้สูงอายุให้มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกับบริบทของสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) ทั้งนี้ รัฐบาลมีการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุที่ครอบคลุมใน เรื่องการมีกฎหมาย นโยบาย และมีกลไกในรูปของคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติการมีระบบหลักประกันรายได้/บำนาญ รวมทั้งสวัสดิการต่างๆ อาทิ ที่อยู่อาศัย บริการด้านสุขภาพ การดูแลในชีวิตประจำวัน การส่งเสริมการศึกษา การเรียนรู้ นันทนาการ การมีส่วนร่วม การจัดให้มีสิ่งอำนวยความสะดวกรวมทั้งสิทธิประโยชน์ต่างๆ สำหรับผู้สูงอายุ และความก้าวหน้าในระยะ 2 - 3 ปีที่ผ่านมาได้มีการเพิ่มสิทธิและยกระดับการคุ้มครองทางสังคม ลดความเหลื่อมล้ำ สร้างความเท่าเทียม ลดความยากจน ส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดี มีการสร้างกลไกเพื่อเพิ่มการเข้าถึงบริการของผู้สูงอายุมากขึ้นโดยเฉพาะระบบบริการการดูแลผู้สูงอายุอย่างบูรณาการในระยะยาวเชื่อมโยงบริการในสถานพยาบาลไปจนถึงบ้าน ผู้สูงอายุ โดยทีมสหวิชาชีพ อย่างไรก็ตาม หลังจากรัฐบาลเริ่มดำเนินนโยบายการพัฒนาระบบดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่บริการเจ็บป่วยเฉียบพลันและบริการโรคเรื้อรัง การดูแลรักษาผู้สูงอายุในระยะเจ็บป่วยเฉียบพลันเป็นประเด็นที่ยังมีโอกาสมหาพัฒนาได้อีกมาก การดูแลระยะสุดท้ายและการดูแลประคับประคอง (End-Of-Life and Palliative Care) ศูนย์ฟื้นฟูในชุมชนช่วยให้ผู้สูงอายุที่เจ็บป่วยเข้าถึงบริการได้ง่ายขึ้น (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ, 2559)

ปัจจุบัน นโยบายนายกรัฐมนตรีเศรษฐา ทวีสิน มีนโยบายสำหรับผู้สูงอายุอยู่มากมายที่น่าสนใจในหลายด้าน เช่น สาธารณสุข การเกษตร เศรษฐกิจ ที่ดิน และสิทธิมนุษยชน เป็นต้น โดยจะดำเนินการหลายด้าน ดังนี้ ด้านสาธารณสุข เรื่องสุขภาพของผู้สูงอายุเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่ควรเร่งพัฒนา และดูแลให้อย่างทั่วถึง รวมทั้งการจัดระบบสาธารณสุข ระบบการทำงาน ให้สะดวกสบาย และดูแลผู้สูงอายุอย่างทั่วถึงมากขึ้น ด้านเศรษฐกิจ มีแนวคิดในการ “เพิ่มรายได้ ลดรายจ่าย ขยายโอกาส” ตั้งเป้าทำให้อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ GDP เติบโตเฉลี่ยอย่างต่ำปีละ 5% โดยพรรคเพื่อไทยใช้แนวคิด รดน้ำที่ราก เพื่อให้ต้นไม้งอกงามทั้งต้น ส่งผลต่อเศรษฐกิจต่อกลุ่มคนทุกวัย ด้านเกษตรกร ปัญหานี้ดินของเกษตรกรไทยยังคงน่าเป็นห่วง ซึ่งโดยกลุ่มผู้ประกอบการอาชีพนี้มีอยู่ 40% และมีประชากรผู้สูงวัยอยู่มาก ซึ่งรายได้นั้นเพียงประมาณ 8% ของ GDP เหตุจากการแก้ปัญหาในภาคเกษตรไม่ถูกจุด จึงทำให้เกษตรกรไทยอยู่ในวงเวียนวัฏจักรของความยากจน และด้านกรรมสิทธิ์ที่ดิน ผู้สูงอายุบางท่านที่อยู่ในพื้นที่มาเป็นระยะเวลานาน ซึ่งส่วนใหญ่จะมีปัญหาการถูกเอารัด เอาเปรียบจากในพื้นที่ทำกิน จึงมีนโยบายจัดทำกรรมสิทธิ์ที่ดินเพื่อเร่งรัดการพิสูจน์สิทธิให้ได้มาซึ่งโฉนดอย่างถูกต้องและเป็นธรรม รวมทั้งยังจัดพื้นที่สาธารณะ หรือพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้งานเพื่อเพิ่มผลประโยชน์ให้แก่ประชาชนในภาคพื้นดินนั้นๆ ต่อสุขภาพประชาชน และผู้สูงวัยในพื้นที่ทุกคน (ไทยรัฐ, 2566) นอกจากนี้ยังมีการบูรณาการนโยบายทางประชากรกับแผนระดับชาติและแผนงบประมาณเพื่อให้มีการเชื่อมโยงนโยบายสู่การจัดสรรทรัพยากรในการขับเคลื่อนงานด้านผู้สูงอายุอย่างเป็นรูปธรรม (ศิริลักษณ์ มีมาก, 2561)

บทสรุป

ประเทศไทยที่เข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ มีความท้าทายอย่างมากในการที่จะรับมือ โดยเฉพาะในอนาคต จะยังมีจำนวนผู้สูงอายุจำนวนมากขึ้นไปอีกเรื่อยๆ อาจทำให้เกิดความต้องการแรงงานด้านการบริการผู้สูงอายุ เฉกเช่นเดียวกับประเทศญี่ปุ่น ณ ตอนนี้อย่างมีความต้องการอย่างมาก และแรงงานด้านนี้ก็จะมักจะเป็นชาวต่างชาติ ที่ต้องการค่าแรงสูงเป็นการตอบแทน หากมีการใช้เทคโนโลยีมาใช้ คือ หุ่นยนต์ดูแล แน่นอนว่าต้องมีปัญหาเรื่องค่าใช้จ่ายสูงทั้งการซื้อหรือต้นทุนการผลิต และหากมองสถาบันครอบครัว การดูแลคนในครอบครัวของสังคมไทยก็เปลี่ยนแปลงไปเช่นกัน นั่นก็จะเป็นปัญหาเหมือนกับประเทศญี่ปุ่นนั่นเอง ซึ่งลูกหลาน ไปทำงานต่างถิ่น หรือเมื่อมีครอบครัวแล้วจำเป็นต้องแยกครอบครัวออกไป ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่บ้านลำพัง ไม่มีลูกหลานที่จะดูแล

ประเด็นต่อมาหากมองในมุมของสวัสดิการดูแลผู้สูงอายุ ประเทศไทยก็ยังคงให้ความสำคัญประเด็นนี้ เพราะหากเราไม่มีสวัสดิการ ด้านสถานบริการโดยตรง ซึ่งโรงพยาบาลสุขภาพตำบล อาจจะไม่ตอบโจทย์กับผู้สูงอายุก็เป็นได้ อีกทั้งงบประมาณจากภาครัฐ หากมีการเก็บภาษีจากประชาชนเพิ่มมากขึ้น อาจจะทำให้เกิดปัญหาเดียวกันกับประเทศญี่ปุ่นที่ผ่านมาคือ คนวัยทำงานหลีกเลี่ยงการจ่ายภาษี เพราะมองว่าตนนั้นไม่ได้รับสวัสดิการในส่วนนี้ แต่ต้องประกอบอาชีพอย่างหนัก ต้องมีการสร้างความเข้าใจ เริ่มตั้งแต่เด็กจนถึงผู้สูงอายุ

ประเด็นเรื่องการดูแลรักษา หรือการบริหารผู้สูงอายุ นับเป็นสิ่งสำคัญอย่างมาก ปัจจุบันคือ โรงพยาบาล หรือสถานบริการ หรือองค์กรที่จะดำเนินงานอย่างไรให้มีความพร้อม เข้าถึงผู้สูงอายุที่อนาคตจะมีจำนวนมากมาย ทั้งภาครัฐและเอกชนจะมีแนวทางเช่นไร นับเป็นประเด็นที่ต้องจับตามองในประเทศไทย หากมีการถอดบทเรียนที่ดี อาจจะทำให้ลดการรับมือในอนาคตต่อไป

ข้อสรุป การรับมือสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยต้องการการมีส่วนร่วมจากหลายภาคส่วน โดยสามารถดำเนินการตามวิธีต่อไปนี้ 1) การส่งเสริมสุขภาพและการดูแลการเข้ารับการตรวจสุขภาพประจำปีและการรักษาทางการแพทย์ที่เหมาะสมสำหรับผู้สูงอายุสนับสนุนการเข้าร่วมกิจกรรมทางกายภาพและสมอง เช่น การออกกำลังกายที่เหมาะสมและการเรียนรู้ทางออนไลน์ 2) ควรให้มีการสนับสนุนการฝึกอบรมผู้ดูแลและส่งเสริมคุณภาพการดูแลผู้สูงอายุในบ้านการพัฒนาสถานที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุสร้างหรือปรับปรุงที่พักอาศัยสำหรับผู้สูงอายุที่มีความสะดวกสบายและเหมาะสมสร้างสวนสาธารณะและพื้นที่สำหรับกิจกรรมสำหรับผู้สูงอายุในชุมชน 3) สนับสนุนการทำงานหลังเกษียณ สร้างโอกาสในการทำงานหรือการฝึกงานสำหรับผู้สูงอายุที่ต้องการทำงานหลังเกษียณส่งเสริมการร่วมงานอาสาหรือการทำงานเสริมเพื่อสร้างรายได้ 4) เพิ่มพูนความสุข เพิ่มความเข้าใจและการรับรู้ในสังคมเกี่ยวกับความสำคัญของผู้สูงอายุส่งเสริมการสร้างสังคมที่เชื่อมโยงและเข้าใจกันซึ่งกันและกัน และ 5) ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในชีวิตประจำวัน เช่น การเรียนรู้ออนไลน์ การใช้แอปพลิเคชันสำหรับการเรียนรู้และการจัดการสุขภาพ ใช้เทคโนโลยีสำหรับการติดต่อกับครอบครัวและชุมชน ซึ่งการแก้ปัญหาสังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยต้องการการมีส่วนร่วมและความร่วมมือจากหลายภาคส่วน เพื่อสร้างสังคมที่เข้มแข็งและสนับสนุนให้ผู้สูงอายุสามารถมีชีวิตอยู่อย่างสมบูรณ์และมีคุณภาพได้อย่างเต็มที่ในวัยที่มีอายุ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์. (2546). พระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ.2564. สืบค้นจาก https://www.dop.go.th/download/laws/regulation_th_20152509163042_1.pdf.
- กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2566). กฎหมายและระเบียบ. สืบค้นจาก <https://www.dop.go.th/laws/2/11>.
- ชัยรัตน์ นทีประสิทธิ์พร และ มุจลินท์ ชัยชมภู. (2562). การเตรียมพร้อมตลาดแรงงานในสังคมสูงอายุ: บทเรียนจากประเทศญี่ปุ่นสู่ประเทศไทย. *วารสารเครือข่ายญี่ปุ่นศึกษา*, 9(2), 98-112.

- ไทยรัฐ. (2566). อัปเดตรายละเอียด นโยบายพรรคเพื่อไทย สำหรับผู้สูงอายุหลัง เศรษฐา ทวีสิน ได้รับโหวตเป็นนายกฯ. *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/lifestyle45plus/2694354>.
- วันทยา มงคล. (2564). สังคมสูงวัยในญี่ปุ่นเรียนรู้เขาเพื่อย้อนดูเรา. สืบค้นจาก <https://hhcthailand.com/japanese-aging-society/>.
- วิทยาลัยประชากรศาสตร์. (2564). *โครงการส่งเสริมการมีงานทำที่มีคุณค่าสำหรับผู้สูงอายุเพื่อสังคม สำหรับคนทุกวัยในประเทศไทยอาเซียนบวกสาม ระหว่างและภายหลังสถานการณ์แพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิริลักษณ์ มีมาก. (2561). การดำเนินงานด้านผู้สูงอายุของประเทศไทยตามกรอบปฏิญญาอาเซียนเรื่องผู้สูงอายุ. สืบค้นจาก http://www.dop.go.th/download/knowledge/th1541673448-145_0.pdf.
- สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์. (2558). การปฏิรูปการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวในประเทศญี่ปุ่น. สืบค้นจาก <https://tdri.or.th/2015/07/aging-society-in-japan/>.
- สราวุธ ไพฑูรย์พงษ์. (2560). ผู้สูงอายุมีเงินกับมาตรการการช่วยเหลือของรัฐ. สืบค้นจาก <https://thecitizen.plus /node/19266>.
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2559). คู่มือระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงในพื้นที่ (Long term care) ในระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2559. สืบค้นจาก https://www.nhso.go.th/storage/downloads/main/37/%E0%B8%84%E0%B8%B9%E0%B9%88%E0%B8%A1%E0%B8%B7%E0%B8%AD_LTC_.pdf.
- สำนักองค์การรัฐสภาระหว่างประเทศ. (2565). สังคมผู้สูงอายุในประเทศไทยและการรับมือกับปัญหา. สืบค้นจาก https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=93879&filename=index.
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ. (2564). การเผชิญหน้า 'สังคมผู้สูงอายุ' โจทย์ท้าทายภาระค่าใช้จ่ายที่เพิ่มขึ้น. สืบค้นจาก <https://shorturl.asia/XNktS>.
- Cabinet office. (2022). 高齢化の状況. Retrieved from <https://www8.cao.go.jp/kourei/whitepaper/w-2022/html/zenbun/index.html>.
- Ministry of Health, Labour and Welfare. (2021). 第8期介護保険事業計画に基づく介護職員の必要数について. Retrieved from https://www.mhlw.go.jp/stf/houdou/0000207323_00005.html.
- Statistics Bureau of Japan. (2020). 高齢者の人口. Retrieved from <https://www.stat.go.jp/data/topics/topi1261.html>.
- Statistics Bureau of Japan. (2021). 人口推計. Retrieved from <https://www.stat.go.jp/data/jinsui/pdf/202112.pdf>.